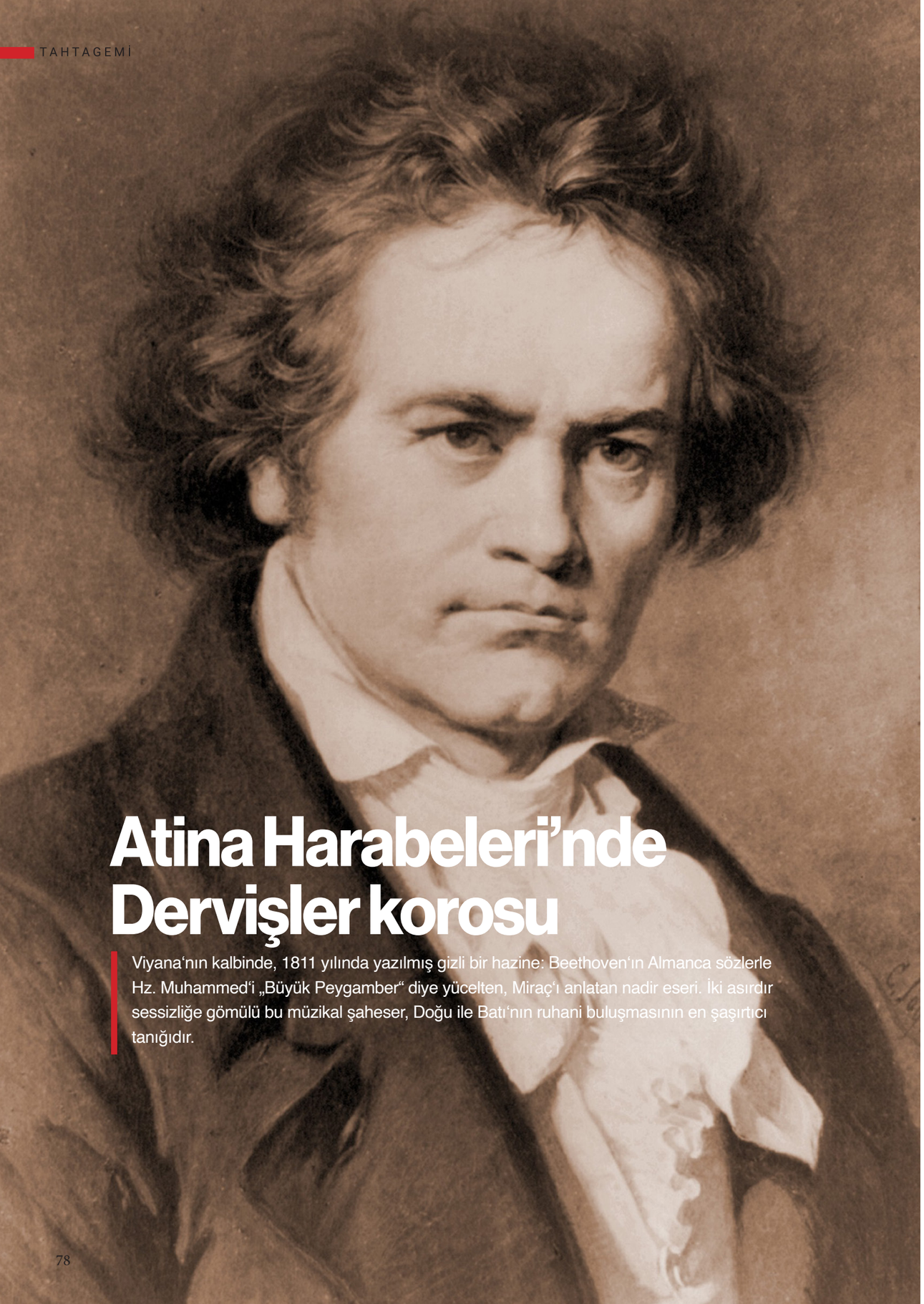

Atina Harabeleri'nde Dervişler korosu

Viyana'nın kalbinde, 1811 yılında yazılmış gizli bir hazine: Beethoven'ın Almanca sözlerle Hz. Muhammed'i „Büyük Peygamber" diye yücelten, Miraç'ı anlatan nadir eseri. İki asırdır sessizliğe gömülü bu müzikal şaheser, Doğu ile Batı'nın ruhani buluşmasının en şaşırtıcı tanığıdır.

HÜRREM ERMAN FRANKFURT

Müzik tarihinin karanlık köşelerinde, zaman zaman öyle eserler saklıdır ki, onları keşfetmek adeta kayıp bir uygarlığın hazinelerine rastlamak gibidir. Ludwig van Beethoven'ın 1811 yılında kaleme aldığı ***"Die Ruinen von Athen"*** *(Atina Harabeleri)* Op. 113, işte böyle unutulmuş bir mücevherdir. Bu sahne müziğinin derinliklerinde, Avrupa'nın kalbi sayılan Viyana'da, Almanca sözlerle Hz. Muhammed'i yücelten, Kâbe'yi anan nadir bir eser gizli. Bu satırlar, o gizli hazinenin kapılarını aralayarak, müziğin evrensel dilinde yankılanan Müslüman ruhun izlerini sürmekte.

Ama öncelikle tarihi biraz geriye sarmaya ne dersiniz?

1811 yılının Avrupası, Napolyon'un gölgesinde titreyen bir kıtadır. Habsburg İmparatorluğu'nun başkenti Viyana'da, yenilgiler ve zaferler arasında bocalayan bir imparatorluk, kimliğini yeniden tanımlamaya çalışmaktadır. Bu karmaşık dönemde, Pest'te yeni açılan Deutsches Theater için sipariş edilen bir eser, beklenmedik şekilde Doğu'nun ruhani derinliklerine açılan bir kapı olacaktır.

İmparator Franz I'in Macaristan'ı Habsburg çıkarlarıyla birleştirme projesi kapsamında inşa ettirdiği bu tiyatro, sadece mimari bir yapı değil, aynı zamanda siyasi bir manifestodur. August von Kotzebue'nin kaleme aldığı oyun ise, ustaca örülmüş propaganda sanatının bir başyapıtıdır. Ancak Beethoven'ın müziği, bu siyasi hesapların çok ötesine geçerek, ruhani bir boyut kazanacaktır.

August von Kotzebue, dönemin en ***"prolific"*** *(üretken)* yazarlarından biridir. Rus diplomatik hizmetinde bulunmuş, Sibirya sürgününü yaşamış bu karmaşık kişilik, oyununda çok katmanlı bir anlatı örer. Athena'nın bin yıllık uykusundan uyanışı, yalnızca edebi bir metafor değildir; aynı zamanda Avrupa'nın kendi geçmişiyle yüzleşmesinin sembolik ifadesidir.

Oyunun siyasi alt metni açıktır: Osmanlı işgalindeki Atina, dolaylı olarak Fransız hegomanyası altındaki Avrupa'yı temsil etmektedir. Ancak bu basit siyasi alegori, Beethoven'ın müziğiyle beklenmedik bir derinlik kazanır. Besteci, Kotzebue'nin sözlerini sadece politik bir araç olarak görmez; onlarda, kültürler arası bir köprünün inşa malzemelerini keşfeder.

Ve Dervişler Korosu!

"Chor der Derwische"in sözleri, Alman edebiyatı tarihinde benzersiz bir konuma sahiptir:

Du hast in deines Ärmels Falten
Den Mond getragen, ihn gespalten.
Kaaba! Mahomet!
Du hast den strahlenden Borak bestiegen
Zum siebenten Himmel aufzufliegen,
Großer Prophet! Kaaba!
("Sen, kolunun kıvrımlarında Ay'ı taşıdın, onu böldün.
Kabe!
Muhammed!
Sen ışıldayan Burak'a bindin
Yedinci göğe uçmak için, Büyük Peygamber!
Kabe!")

Bu dizelerde yankılanan Manevi kozmoloji, Avrupa'nın o dönemdeki din anlayışından radikal biçimde farklıdır. ***"Burak"***ın ışıltılı sırtında gerçekleşen mistik yolculuk, yalnızca egzotik bir hikaye değil; evrensel ruhani arayışın sembolik anlatımıdır. Beethoven'ın müziği, bu sözlerin mistik derinliğini kavrayarak, onları heybetli bir müzikal deneyime dönüştürür.

"Mi minör" tonalitesinin karanlık derinlikleri, dervişlerin semah ritüelinin döngüsel hareketini andıran melodik yapılarla örülür. ***"Allegro ma non troppo"*** temposu, ne çok hızlıdır ne de çok yavaş; tam da mistik bir dansın gerektirdiği ölçüde, kontrollü bir coşkunun ifadesidir.

Antoine Galland'ın 1704-1717 yılları arasında yayınladığı ***"Les Mille et Une Nuits"***, Avrupa'nın Doğu algısında bir devrim yapmıştır. Bu çeviri, sadece edebi bir eser değil; kültürel bir dönüşümün katalizörüdür. Jorge Luis Borges'in büyüleyici tespiti doğrultusunda, Romantizm akımının tohumları bu sayfalarda atılmıştır.

Galland'ın İstanbul yılları *(1670-1675)*, ona sadece dil bilgisi kazandırmakla kalmamış; Doğu'nun ruhani atmosferini teneffüs etme fırsatı da vermiştir. Bu deneyim, onun çevirisine

> "Siebenten Himmel" (yedinci gök) kavramı, İslami kozmolojinin Avrupa müziği içindeki nadir görünümlerinden biri. Bu kavram, sadece mekansal bir tarif değil; aynı zamanda ruhani yükselişin metaforik ifadesidir. Beethoven'ın müziği, bu kozmolojik vizyonu ses aracılığıyla somutlaştırma iddiasındadır.

akademik bir titizlikten çok, yaşanmış bir gerçekliğin derinliğini katmıştır. Beethoven'ın 1811'deki eseri, bu kültürel mirası müzikal bir forma dönüştüren nadir örneklerden biridir.

Barthelemy d'Herbelot'un ***"Bibliotheque Orientale"*** *(1697)* projesi, Galland'ın tamamladığı bu monumental *(anıtsal)* çalışma, Katip Çelebi'nin ***"Keşfü'z-Zunun"*** adlı Osmanlı ansiklopedisinin Avrupa'ya aktarımıdır. Bu çeviri faaliyeti, yalnızca dil transferi değil; iki uygarlığın entelektüel mirasının buluşma noktasıdır. William Beckford'un ***"Vathek"*** adlı oryantal masalında bu etkiyi görmek mümkündür.

Oryantalizm'in Çok Katmanlı Doğası

Edward Said'in ***"Oryantalizm"*** kavramı, Batı'nın Doğu'yu algılama ve denetleme biçimlerini analiz eden güçlü bir teorik çerçeve sunar. Ancak Beethoven'ın eseri, bu teorinin katı sınırlarını zorlayan karmaşık bir durum sergiler. ***"Dervişler Korosu"***ndaki Hz. Muhammed'e ***"Großer Prophet"*** *(Büyük Peygamber)* diye hitap edilmesi, dönemin tipik Oryantalist söyleminin küçümseyici tonundan oldukça uzaktır.

Bu paradoks, 19. yüzyıl başlarının kültürel dinamiklerinin